HÅLLBART HALLAND

– Om länsstyrelsens arbete för en hållbar utveckling

SÅ ARBETAR LÄNSSTYRELSEN

MÖT MEDARBETARNA

MILJÖMÅL

15

MÅL SKA UPPNÅS

I HALLAND

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

INNEHÅLL

KLIMATANPASSNING S. 20

MILJÖVÅRD S. 28

BIOLOGISK MÅNGFALD S. 38

s. 2-3	Innehållsförteckning och ledare
s. 4-5	Hållbar utveckling
s. 6-9	Miljömålsarbetet
s. 10-11	Energi & klimat
s. 12-13	Global uppvärmning
s. 14-15	Så påverkas Halland av klimatförändringarna
s. 16-17	Förnybar energi - solceller och vindkraft
s. 18-19	Samhälle & bebyggelse
s. 20-21	Klimatanpassning & krisberedskap
s. 22-23	Hållbar kulturmiljö
s. 24-25	Förorenade områden
s. 26-27	Luft & vatten
2. 28-29	Intervju med miljövårdsdirektören
s. 30-31	Greppa Näringen
s. 32-33	Arbetet med Hallands vattendrag
s. 34-35	Djur & växter
s. 36-37	De hotade arterna i Halland
s. 38-39	Så kan lantbruket gynna den biologiska mångfalden & Frågor till en marinbiolog
s. 40-41	Hallands naturreservat
s. 42-43	Fakta om Länsstyrelsen i Halland

Utgiven av: Länsstyrelsen i Hallands län
Redaktion: Jennie Thronée, Marie-Helene Bergstrand, Sofie Tedenstad, Karin Allander
Layout: Sofie Tedenstad
Foto: Länsstyrelsen i Halland & Most Photos

Tryck: Taberg Media Group, januari 2014
Upplaga: 700 ex
Beställning: Länsstyrelsen i Hallands län, Informationsfunktionen
010 - 224 30 00

www.lansstyrelsen.se/halland

LEDARE:

Därför pratar vi om hållbarhet

Hållbar utveckling är en förutsättning för ett långsiktigt stabilt samhälle. Ett sådant samhälle bygger på sociala, ekonomiska och ekologiska system – och vi är beroende av att alla tre fungerar.

FN:s Stockholmskonferens 1972 om den mänskliga miljön var det första stora globala miljömötet med begreppet hållbar utveckling på agendan. Många år har gått sedan dess och vi har genom aktivt arbete kunnat begränsa negativa effekter av några miljöproblem samtidigt som vi har sett nya växa fram. De sociala och ekonomiska utmaningarna har inte heller blivit mindre.

Länsstyrelsens verksamhet spänner över hela samhällsområdet och de tre aspekterna av hållbarhet är alla grundpelare i vårt arbete. Vi arbetar med vitt skilda frågor som våld i nära relationer, företagsutveckling och skydd av värdefull natur. Ett område som tillkommit på senare år är klimatanpassning, att förhindra skador och störningar till följd av ett förändrat klimat, vilket är särskilt utmanande för ett kustlän som Halland.

För att nå framsteg i arbetet krävs engagemang på alla nivåer och länsstyrelsen är, med sin breda verksamhet på den regionala nivån, en av flera viktiga aktörer.

Med denna broschyr vill vi lyfta fram ett urval av de områden som länsstyrelsen arbetar med och vår förhoppning är att du som läsare får en god inblick i hur vi på din regionala myndighet arbetar för dig och ett hållbart Halland.

Lisbeth Schultze

Länsråd

"MÅLET ÄR ETT SAMHÄLLE DÄR

Hållbar utveckling är stommen i länsstyrelsens arbete. Det innebär att miljö, människor och resurser ska användas på bästa sätt – nu och i framtiden. En uppgift som kräver både långsiktighetstänk och samarbete.

Det finns tre aspekter av hållbarhet; ekologisk, ekonomisk och social. Det handlar om att försöka bygga ett samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls, samtidigt som man hushållar med resurserna och bevarar miljön. Det kräver eftertanke och samarbete mellan olika grupper.

Komplexiteten i det hela syns väldigt tydligt på länsstyrelsen som har det breda uppdraget att föra ut regeringens nationella politik i länet. Här behandlas frågor som rör djur, natur, miljö, klimat, lantbruk, landsbygd, näringsliv, föreningar, människa, samhälle, samhällsplanering och kulturmiljö. Många områden – många intressen. Ingen av de tre hållbarhetsaspekterna får glömmas bort när de olika specialisterna behandlar sina ärenden.

Lovisa Ljungberg, chef för Utvecklingsenheten

Lovisa Ljungberg är en av dem som arbetar med social och ekonomisk utveckling vid länsstyrelsen. Hon är chef för Utvecklingsenheten som ansvarar för regional tillväxt, integration, jämställdhet och folkhälsa. Målet är att utveckla länet till ett gott län för alla människor.

– Det ska vara lika villkor för män och kvinnor. Nyanlända invandrare ska snabbt kunna få ett arbete. Både stad och landsbygd ska utvecklas. Vi vill ha goda förutsättningar för arbete, företagande och forskning.

HÅLLBAR UTVECKLING?

En utveckling som:
"tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov."

Begreppet fick sin internationella spridning i samband med FN-rapporten "Vår gemensamma framtid" (1987), kallad Brundtlandrapporten.

ALLA MÄNNISKOR ÄR DELAKTIGA”

Grunden i arbetet med social och ekonomisk utveckling är mänskliga rättigheter och demokrati. Målet är ett samhälle där alla människor är delaktiga. För att bidra till detta arbetar Utvecklingsenheten mycket med utbildningar för personal inom till exempel skolan, vården och socialtjänsten. Ämnena kan vara integration, våld i nära relationer eller ungas användning av alkohol och droger. Enheten jobbar även på strategisk nivå med planer av olika slag.

– Vi gör till exempel en strategi för jämställdhetsintegrering i länet. Det ska finnas med som en självklar del i all offentlig verksamhet, säger Lovisa.

Samtidigt som Lovisa har de sociala och ekonomiska aspekterna i fokus, måste hon kunna se den tredje, ekologiska, aspektens värde för sitt arbete.

– Områdena måste gå hand i hand. Har vi en bra livsmiljö så kan vi vara friska, jobba och bidra till ekonomisk tillväxt och ett demokratiskt samhälle.

På samma sätt ger det sociala och ekonomiska arbetet viktiga effekter på miljöarbetet.

– Har vi inte ett hållbart demokratiskt samhälle kan det få förödande konsekvenser för miljön, säger Lovisa.

För att hållbarhetsbegreppet ska kunna förverkligas krävs att man tänker långsiktigt. Resurserna ska räcka även till nästa generation. Lovisa ger ett exempel på vad det kan innebära inom hennes område:

– Vi arbetar med att skapa en bra etablering för nyanlända invandrare så att de snabbt kan komma in i samhället och få jobb. Då får vi nya kompetenser och nya företag. De nyanlända är en stor tillväxtresurs och vi behöver använda hela arbetskraften för att klara behoven i framtiden. Även jämställdheten spelar in. Vi behöver kunna använda alla våra resurser, både männen och kvinnorna, fullt ut.

Länsstyrelsens utmaning är att hela tiden se de olika perspektiven och skapa ett attraktivt län som många människor kan och vill bo i.

– Vi behöver så ofta väga olika intressen mot varandra och då måste vi ha det här långsiktiga, hållbara tänket. För att kunna se helheten – och komma framåt, säger Lovisa.

3 ASPEKTER AV HÅLLBARHET

Social - Bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.

Ekonomisk - Hushålla med mänskliga och materiella resurser på lång sikt.

Ekologisk - Långsiktigt bevara vattnens, jordens och ekosystemens produktionsförmåga och minska påverkan på naturen.

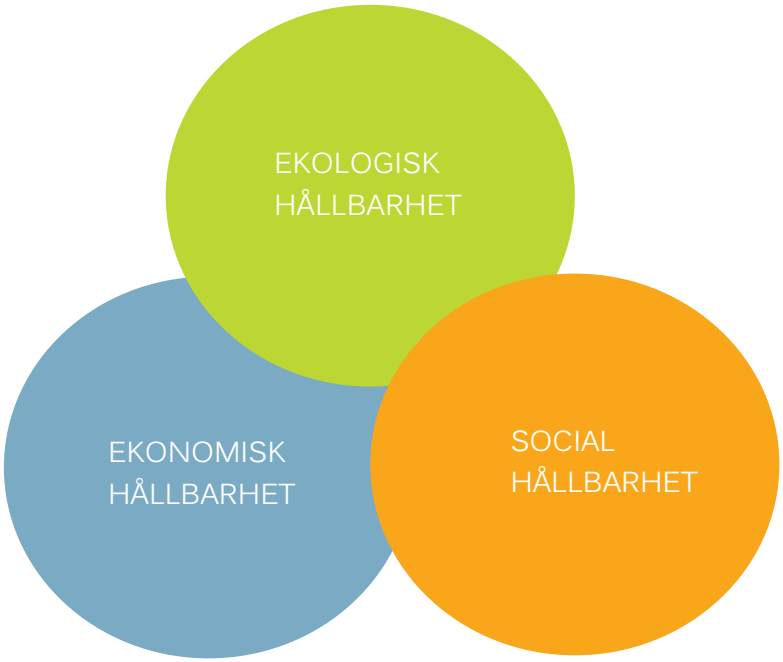

“Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.”

Riksdagens definition av generationsmålet

MILJÖMÅLSANSVARIGA UPPMANAR:

"VÅGA BRYTA GAMLA MÖNSTER!"

År 2020 ska miljömålen vara uppnådda men verkligheten ser lite annorlunda ut. Marie-Helene Bergstrand och Jennie Thronée på länsstyrelsen håller samman arbetet med miljömålen i Halland och vill inspirera till engagemang på alla fronter.
– Det händer mer när man gör saker tillsammans.

Jennie och Marie-Helene är båda biologer i botten och har en bred kunskap om natur- och miljöfrågor som de har nytta av i jobbet. Deras uppgift är bland annat att sprida information om miljömålsfrågor på olika sätt och följa upp hur arbetet går. Länsstyrelsen har i uppdrag att göra en årlig bedömning av miljömålen till Naturvårdsverket och syftet med det är att förse regering och riksdag med underlag till budgetpropositionen.

– Man kan säga att vårt uppdrag är att rapportera hur miljöarbetet går ute i landet och vilka effekter de lagar och styrmedel man beslutar om nationellt får ute i verkligheten.

Årlig uppföljning

I den årliga uppföljningen av miljömålen redovisar vi ur ett halländskt perspektiv data om miljötillstånd och miljöarbetet och våra målansvariga gör också en analys av utvecklingen för miljömålen i Halland.

– Vi samlar in underlagsdata och arbetar med indikatorer som visar på utvecklingen. Ett mål som det går bra för är Skyddande ozonskikt och det är ju för att det finns en stor global överenskommelse om utfasning av ozonnedbrytande ämnen, säger Jennie. Ett annat område där vi ser att de åtgärder som görs får effekt är övergödningen. Åtgärder inom lantbruket har varit framgångsrika och man kan nu se en positiv trend när det gäller miljömålet Ingen övergödning.

När riksdagen beslutade om miljömålen 1999 sattes målåret till år 2020. Nu är det bara några år kvar och fortfarande mycket att göra. Bara ett av målen ser i dagsläget ut att kunna nås. Alla län har

sina egna specifika utmaningar att brottas med. I Halland är till exempel försurningen fortfarande omfattande, och länet har den största andelen försurade sjöar i landet. En annan lokal utmaning är biltrafiken.

– Vi har inga stora avstånd i Halland men ändå ligger vi i topp när man jämför hur mycket bil man kör per person i länen. Vi har uppenbarligen något att jobba på där, säger Marie-Helene. Ett av de viktigaste verktygen är samhällsplaneringen som måste ge invånarna goda förutsättningar att transportera sig klimatsmart. Det kan handla om att bygga goda kollektivstråk, skapa säkra cykelvägar och att vi inte bygger in oss i ett fortsatt bilberoende.

Många områden

Miljömålen spänner över många områden, och länsstyrelsens roll är till stor del samordnande.

– På länsstyrelsen har vi kompetens inom många olika områden, allt från landsbygdsfrågor till samhällsplanering. Många här jobbar väldigt direkt med miljömålen, som till exempel inom arbetet med kartläggning och sanering av förorenad mark. Men miljömålen flyter över hela verksamheten, säger Jennie.

– Man kan behöva bli påmind om att väldigt mycket i vårt arbete påverkar miljömålen på olika sätt, säger Marie-Helene.

Vill inspirera

Jennie och Marie-Helene vill inspirera så många som möjligt att engagera sig i arbetet, både inom och utanför den egna organisationen.

– Företagare kan fundera över hur den egna produktionen kan bli miljömässigt bättre. Privatpersoner kan göra mycket genom att se över sina egna transporter och ställa krav på det man konsumerar. Det handlar både om den miljömässiga aspekten och de sociala villkoren för dem som producerar de varor vi importerar. Tittar man i ett samhällsekonomiskt perspektiv så är det nästan alltid så att åtgärder som gynnar miljön också lönar sig ekonomiskt, det handlar bara om i vilket tidsperspektiv man ser det.

Bland det roligaste tycker de är miljömålskonferensen som de håller varje år.

– Där kan vi sprida budskapet till så många människor och samtidigt får vi kraft från alla de engagerade deltagare som är med.

De senaste åren har regionalt åtgärdsarbete varit i fokus där länsstyrelsens roll är att visa på områden där vi har regional rådighet och där vi kan vara en samlande kraft.

Broschyrer som den här är ytterligare ett initiativ för att nå ut med budskapet.

– Vi vill skapa en gemensam stolthet för arbetet som görs. Man kan ibland känna sig väldigt liten men tillsammans gör vi väldigt mycket.

Behövs göras mer

För att lyckas bättre med målen tror de att det behövs göras mer – på alla plan.

– Vi kan inte bara skruva på små förändringar utan jag tror att vi behöver våga ta nya grepp också, säger Jennie.

– Det är viktigt att man inte ser det som en uppoffring utan en möjlighet. Man kanske kan säga såhär istället: Vad är alternativet? Vi kan ju inte strunta i miljömålen och säga att det där med frisk luft och rent vatten, det är inget för mig. Man kan säga att miljömålsarbetet till stor del handlar om att samla alla goda initiativ som finns, säger Marie-Helene.

Länsstyrelsens miljömålssamordnare tror det finns hopp för miljömålen!

HALLANDS MILJÖMÅL

Som regionala miljömål för Hallands län gäller de nationella miljökvalitetsmålen med tillhörande preciseringar som regeringen beslutade om i april 2012. Detta innebär t. ex att de delmål som tidigare funnits nu utgått ur miljömålssystemet.

I arbetet med Sveriges miljökvalitetsmål har länsstyrelsen en samordnande roll som regional miljömyndighet. Vi arbetar tillsammans med kommuner, näringsliv, frivilliga organisationer och andra aktörer för att se till att miljökvalitetsmålen får genomslag.

Sedan miljömålssystemet infördes 1999 har det förändrats och länsstyrelserna har fått ett tydligare ansvar att ta fram regionala åtgärdsprogram och driva det regionala åtgärdsarbetet framåt.

Miljömålen:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Fotnot: 15 av de 16 nationella målen gäller i Halland. Nummer 14 faller bort eftersom länet inte har någon fjällmiljö.

ENERGI & KLIMAT

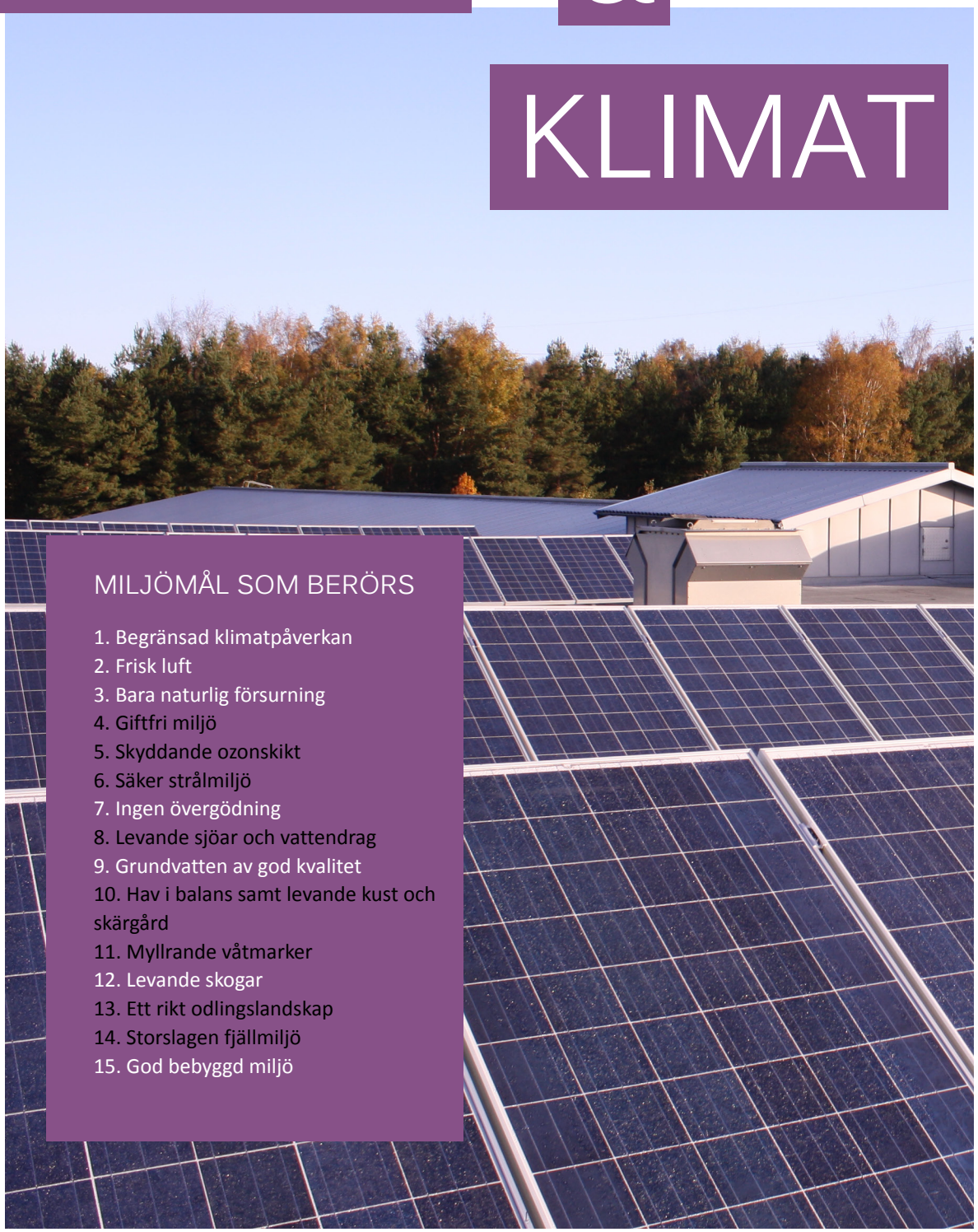

MILJÖMÅL SOM BERÖRS

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö

KLIMATOMSTÄLLNING

FÖR ETT HÅLLBART HALLAND

Forskare inom FN:s klimatpanel (IPCC) har med ännu större säkerhet än tidigare konstaterat att vi människor , genom våra utsläpp av växthusgaser, är orsaken till uppvärmningen av vår planet som skapar klimatförändring. Vi behöver ändra vårt sätt att använda energi och naturresurser för att vi ska vända den negativa utvecklingen. Vad kan vi göra i Halland för att ställa om till en hållbar framtid genom minskad klimatpåverkan?

Klimatförändringarna är en nyckelfråga när det gäller att skapa ett hållbart samhälle. Ett varmare jordklot får konsekvenser för både social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Forskare menar att vi måste minska våra globala utsläpp av växthusgaser snarast för att vi ska ha möjlighet att nå målet om en begränsad klimatpåverkan, dvs en uppvärmning av planeten som inte överstiger 2 grader jämfört med förindustriell temperaturnivå.

– Det är viktigt att vi tar till oss den forskning och de erfarenheter som finns och omsätter den kunskapen i handling även på lokal och regional nivå. De beslut som fattas i länet och på kommunerna kan göra stor skillnad, säger Sofia Frising, energi- och klimatsamordnare på Länsstyrelsen i Hallands län.

LÄGET I HALLAND

I Halland släpper vi ut nästan 2 miljoner ton växthusgaser varje år, enligt den senaste statistiken som kommer från 2011. Den största delen av utsläppen kommer från våra transporter, hela 46 procent. Sedan 1990 har vi minskat utsläppen i länet med 21 procent totalt, medan utsläppen inom transportsektorn har ökat med cirka 4 procent.

Utsläpp av växthusgaser i Halland, fördelade per sektor

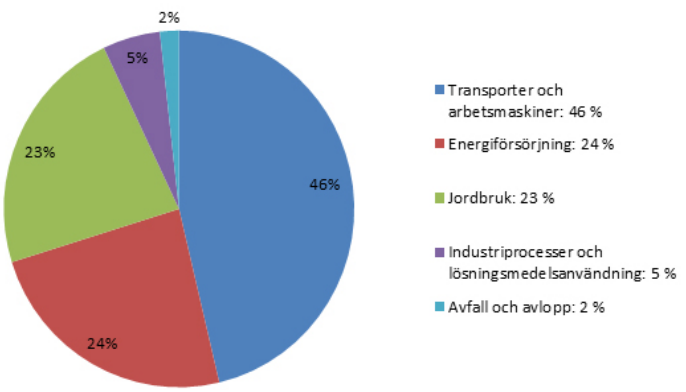

(Siffror från 2011)

Sofia Frising, Energi- och klimatsamordnare

– Min roll som energi- och klimatsamordnare handlar mycket om att skapa regional dialog och samverkan, initiera projekt samt driva förändringsprocesser mot en minskad klimatpåverkan och hållbar energianvändning. Det som ligger framför oss i Halland nu är framförallt utmaningen inom transportsektorn, där vi har den största andelen utsläpp och utvecklingen går långsamt. Det gäller också att ta vara på olika intressen och känna av trender. Exempelvis så finns ett växande intresse för solenergi i länet, vilket vi uppmärksammat och i samarbete med andra aktörer genomför olika aktiviteter inom området.

GLOBAL UPPVÄRMNING

HUR KAN HALLAND BIDRA TILL EN MINSKAD KLIMATPÅVERKAN GLOBALT?

ENERGIEFFEKTIVISERING

Vi måste använda energi smartare. Genom att exempelvis bygga energieffektivt och genomföra åtgärder vid renovering kan energibehovet i byggbeståndet minska drastiskt. Vi har under de senaste åren lämnat oljeberoendet inom bostadssektorn och väldigt få byggnader värms idag upp med fossil energi. Det som återstår är att använda energin effektivare. Det finns goda exempel på renoveringar där man med relativ liten kostnad kan göra stora energieffektiviseringar. Vi behöver energieffektivisera inom övriga samhällssektorer också, exempelvis inom transportsektorn. Här måste fordonen bli effektivare och släppa ut mindre koldioxid. Dessutom måste transportsystemet bli effektivare, så att inga onödiga transporter görs. God samhällsplanering är en förutsättning för ett transporteffektivt samhälle.

FÖRNYBAR ENERGI

Vi behöver producera mer förnybar energi. I Halland har vi goda förutsättningar för både vind-, sol-, och vattenkraft samt bioenergi. I länet har det sedan länge byggts vindkraft och utvecklingen tog extra fart under början av 2007 då SMHI, med hjälp av en vindkartering, visade att det blåser bra även i inlandet. Med tanke på de senaste årens prisfall på solceller så har det blivit intressant för både företag och privatpersoner att installera solenergianläggningar för elproduktion. När det gäller bioenergi, så finns ett antal produktionsanläggningar för biogas i länet. Kommunerna är nu även igång med eller planerar att samla in matavfall från hushållen för att även det ska kunna användas i biogasproduktion.

KONSUMTION

Klimatproblemet är globalt liksom vår påverkan. De produkter vi konsumerar i Halland och Sverige, men som produceras någon annanstans, ger upphov till utsläpp i produktionslandet och inte hos oss. Detta är viktigt att ha med sig när man tittar på statistik och på den minskning av växthusgaser som vi kan se under de senaste åren. Hur stor del av minskningen är relaterad till produktion som flyttats från Sverige samt till eventuell minskad konsumtion av inhemska produkter?

LÄNSSTYRELSENS ROLL

Länsstyrelsen har i uppdrag av regeringen att samordna det regionala energi- och klimatarbetet med utgångspunkt i de nationella mål som är satta på området. (se faktarutan nedan). Länsstyrelsen har för arbetet bildat ett MEK-råd (MEK står för Miljö, Energi och Klimat) som inbegriper energi- och klimatarbetet samt det övriga miljömålsarbetet på regional nivå i Halland. Landshövdingen är ordförande och övriga representanter kommer från Region Halland, kommunerna, Trafikverket, Skogsstyrelsen, Naturskyddsföreningen, LRF, Hallandstrafiken, Högskolan i Halmstad, HFAB, två energibolag samt ett antal representanter för näringslivet. Rådet träffas två gånger per år för att dra de övergripande riktlinjerna för arbetet. Bland annat har man på MEK-rådets initiativ tagit fram ett underlag till biogasstrategi för länet.

SVERIGES NATIONELLA MÅL

Det är regeringen som sätter upp mål för Sveriges klimatarbete. Våra nuvarande nationella mål till år 2020 är:

- Att minska klimatutsläppen med 40 procent.
- Att minst 50 procent ska vara förnybar energi.
- Att energianvändningen ska bli 20 procent effektivare.
- Att 10 procent av energin i transportsektorn ska vara förnybar

”Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.”

– Riksdagens definition av miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan, som ska vara uppnått till år 2050.

SÅ PÅVERKAS HALLAND AV KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

HAVET STIGER

Enligt vissa scenarier kan havsnivån stiga med upp till en meter fram till år 2100. Extrema vattenstånd kan också bli värre och inträffa oftare, till följd av ökad nederbörd och starka vindar vid olika årstider. Vissa områden i Halland kan hamna under vatten permanent. Bebyggelse kan behöva skyddas eller flyttas och nybyggen bör planeras så att de inte utgör risk för människors hälsa och säkerhet.

INFRASTRUKTUREN HOTAS

Även infrastruktur som vägar, järnvägar, hamnar och ledningsnät påverkas av stigande havsnivåer och ökat regn. Förändring i vattennivåer och ökad nederbörd kan göra att stabiliteten i marken minskar, med ras och skred som följd. E6:an och Västkustbanan är centrala för hela Västsverige. Om vägar och järnvägar översvämmas, spolas bort eller rasar kan det få kännbara konsekvenser och hota samhällsviktiga funktioner. Det kan också medföra ökade samhällskostnader när behovet av reparationer ökar.

ÖVERSVÄMNINGAR & VÄRMEBÖLJOR

Ökad nederbörd och fler skyfall ger större risk för översvämningar. Mängden vatten i Lagans utlopp kan till exempel öka med cirka 20 % fram till år 2100. Framför allt slår ökad nederbörd, flöden i vattendragen och skyfall hårt mot tätbebyggda områden. Många ytor är av sten och asfalt som både hindrar vattnet från att rinna undan och lagrar värme. Städerna kyls inte av lika snabbt som omgivningarna och temperaturskillnaden mellan land och stad kan bli uppåt 12 grader.

DRICKSVATTEN & LEDNINGAR

Stigande havsnivåer och ökad nederbörd kan innebära stora problem för dricksvattenförsörjningen. Ökade humushalter, saltvatten som tränger in och föroreningar hotar kvalitén på dricksvattnet. Översvämningar kan göra att vatten kontamineras av smittoämnen eller bekämpningsmedel från jordbruks- och betesmarker. Ledningsnäten riskerar att överbelastas vid skyfall som de inte är dimensionerade för i dag.

ÖKAD RASRISK

Variationer i vattentryck minskar hållfastheten hos de flesta jordar. En ökad avrinning skapar även erosion, vilket påverkar stabiliteten, särskilt i sluttande terräng. Stranderosion innebär att sanden spolas ut i havet. På sikt kan det hota stränderna och även länets besöksnäring.

MINSKAD BIOLOGISK MÅNGFALD

Ekosystem är komplexa och består av interaktioner mellan både olika arter och olika fysiska miljöer. Därför är det svårt att förutspå hur och i vilken utsträckning den biologiska mångfalden kommer att påverkas. Ett varmare klimat kan skapa möjlighet att till exempel odla nya grödor och trädslag. Det sätter hård press på inhemska arter att anpassa sig till den nya miljön, annars kan de riskera att dö ut. På så sätt kan människan bli ett indirekt hot mot den biologiska mångfalden.

VILLKOREN FÖR ODLING ÄNDRAS

När hetta och torka i andra länder förvärras blir jordbruket i norr allt viktigare. Varmare klimat ger en längre odlingssäsong i Halland, med möjlighet att odla nya grödor och möjlighet till fler och rikare skördar. Samtidigt kan extremväder, sommartorka, häftiga regn, växtsjukdomar och skadeinsekter hota jordbruket. Skogsbruket hotas både av skadeangrepp från insekter och också av ökad risk för stormfällning när tjälen minskar och vattenmängden i marken ökar.

KULTURMILJÖN PÅVERKAS

Varmare temperaturer och mer regn påverkar både kulturminnen och kulturmiljöer. Stenmurar, statyer och offentlig konst kan påverkas av nya lavar och alger. Kulturarv under jorden, som metallfynd, riskerar att korrodera sönder snabbare till följd av färre frostmånader och surare regn. Jordbrukslandskapet kan förändras med nya grödor och ändrad flora och fauna.

ÖKAD OHÄLSA & DÖDLIGHET

Högre temperaturer har stor påverkan på människors hälsa – särskilt hos sårbara grupper som barn, äldre och sjuka. Studier från Stockholm visar att dödligheten ökar kraftigt efter två dagars värmebölja. Beräkningar för det framtida klimatet visar att antalet värmeböljor och deras längd kommer att öka alltefter-som åren går. Pollensäsongen blir längre och intensiv och risken för vattenburna sjukdomar ökar när dricksvattnet hotas. Nya sjukdomar kan spridas norrut när smittoämnenas värddjur flyttar norrut, till exempel olika fästningar och parasiter. Även olyckor och personskador kan öka när skred, ras och översvämningar blir vanligare.

KLIMATTURISM & ÖKADE FLYKTINGSTRÖMMAR

I takt med att redan varma resmål blir varmare kan turisternas val av resmål ändras. I Halland kan varmare somrar och behagligare badtemperaturer locka turister. Klimatförändringarna kan även innebära fler naturkatastrofer, vilket kan göra att miljontals människor tvingas lämna sina hem. Ökad torka, hetta och bränder kring Medelhavet kan leda till att fler sydeuropéer söker sig norrut.

STORT INTRESSE FÖR FÖRNYBAR ENERGI

Solenergi och vindkraft är två energikällor på frammarsch i Halland. Förra året köade över hundra personer för att få stöd till solceller och vindkraften i länet räckte till att försörja 100 000 hushåll.

MÅNGA VILL INSTALLERA SOLCELLER

2009 infördes ett statligt stöd till den som vill installera nya solceller. Sedan dess har Halland legat på topp fem-listan när det gäller både söktryck och beviljat stöd. Intresset är stort i samtliga halländska kommuner.

– Tittar man nationellt, så har stödet till solceller bidragit till att generera energi motsvarande uppvärmningen av 2000 villor varje år. Vi är givetvis glada över att Halland är med och bidrar till det, säger Nesrin Elsaleh som handlägger solcellsärenden på länsstyrelsen.

En solcell är en typ av diod som alstrar elektricitet när den träffas av solstrålning. De installeras i grupper, så kallade solpaneler, som till exempel placeras på tak. Solceller lämpar sig både för privatpersoner och företag.

Ett exempel med stor potential är lantbruket, som ofta har byggnader med stora takytor. Under 2013 höll länsstyrelsen informationsträffar som riktade sig specifikt till lantbrukare.
– För att lösa energifrågan behöver vi se till många olika lösningar och solceller är en pusselbit, säger Nesrin.

Stödets omfattning och avsatta medel

Stödet riktas till alla typer av aktörer, det vill säga såväl företag och offentliga organisationer som privatpersoner. Stödet är rambegränsat vilket innebär att det bara kan beviljas i mån av tillgång på medel. Stödet gäller installationer som påbörjats från och med den 1 juli 2009 och slutförts allra senast den 31 december 2016. Intresset för stödet har hittills överstigit tillgången på medel.

Handläggning och beslut om stöd sker i turordning efter inkomstdatum av komplett ansökan efter principen "först till kvarn". Ansökningar som för närvarande inte kan beviljas på grund av brist på medel ligger kvar i kön i avvaktan på eventuella omfördelningar mellan länen.

ENERGIFORM MED MEDVIND

4 FRÅGOR

Beatrice Eriksson, samordnare inom Nätverket för vindbruk:

Vilka är de vanligaste myterna om vindkraft?
– Att den får bidrag. Det stämmer inte. Däremot betalar alla elkunder en elcertifikatavgift via sin räkning. Pengarna går till att stimulera utvecklingen inom all förnybar energi. En annan myt är att det går åt mycket energi att uppföra ett vindkraftverk, i förhållande till vad man får ut. Det stämmer inte heller. I regel tar det sex eller sju månader innan det går plus.

Träffar du många som är negativa?
– Det händer, men inte så ofta. Då brukar jag i första hand lyssna och bemöta det som är relevant. Jag kan relatera till den forskning som finns. Säga: "Det här är det vi vet i dag. Hur morgondagen ser ut vet vi inte." Det subjektiva är svårare. Om något tycker att vindkraftverk är fula så kan jag inte säga så mycket.

Hur högljudda är vindkraftverk?
– Vindkraft har negativa sidor som allt annat. Det uppstår ett ljud när bladen skär genom luften, men ljudnivån får inte överstiga 40 dBA för närboende. Det motsvarar radiomusik som spelas på tyst nivå utanför huset. De flesta upplever inte det som något problem. Att höra ljudet är inte samma sak som att störas av det och hur ljudet uppfattas beror också på andra parametrar, som t.ex vindens styrka, väderförhållanden och andra ljud i omgivningen. Därför är det viktigt att planera och etablera vindkraft på lämpliga platser.

Hur påverkas djuren i området?
– Fåglar och fladermöss kan påverkas, dels eftersom en del av deras livsmiljö försvinner och dels eftersom de kan förolyckas av roterande blad. Men i jämförelse med antalet fåglar och fladdermöss som förolyckas av katter, elledningar eller i trafiken är vindkraftens påverkan relativt liten.

SAMHÄLLE & BEBYGGELSE

MILJÖMÅL SOM BERÖRS

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

HÅLLBAR SAMHÄLLSPLANERING

Hur våra städer och orter ser ut är ingen slump. Stadsdelar växer fram i enlighet med planer som tas fram av kommunerna och ses över av länsstyrelsen.

Först görs en översiktsplan för hela kommunen. Den är visionär och ska ses över vart fjärde år. Den handlar om markanvändning och var vi ska ha våra bostäder, vägar och industrier. Sedan görs detaljplaner för en viss fastighet, ett kvarter eller en stadsdel.

Samhällsbyggnadsenheten på länsstyrelsen är rådgivande och ser till att plan- och bygglagen efterföljs av kommunerna. På samhällsbyggnadsenheten arbetar arkitekter, landskapsarkitekter och planarkitekter som har till uppgift att vara sammanhållande och väga in olika intressen.

– Vi ska vara lyhörda och ta in experter från andra enheter på länsstyrelsen, säger Cecilia Engström som är chef för samhällsbyggnadsenheten.

Samhällsplaneringen och miljömålen
En bra samhällsplanering är nyckeln till ett flertal av miljömålen. Att planera för effektiva transporter är till exempel väsentligt för målen om Frisk luft och Begränsad klimatpåverkan. Hur samhällsplaneringen tar tillvara grönstrukturer är en del i arbetet med målet God bebyggd miljö.

– Förtätning är en annan viktig aspekt. Det handlar om att bygga tätt för att inte ta för mycket mark i anspråk. Då kan man även samla många samhällsfunktioner på ett ställe vilket ger ekonomiska fördelar, säger Josefine Carlsson, fysisk planerare på samhällsbyggnadsenheten.

– Social hållbarhet kan innebära att man planerar med jämställdhetsperspektivet, barnperspektivet och tillgänglighetsperspektivet i åtanke. För att undvika segregation kan man blanda boendeformer i olika stadsdelar, säger Cecilia.

– Ekonomisk hållbarhet handlar till exempel om att en god ekonomisk tillväxt och effektiv konkurrens ska möjliggöras, säger Josefine.

Vad har Halland för särskilda förutsättningar?
– Det är ett väldigt tryck på bostäder i kustområdet vilket kan kollidera med andra intressen. I inlandet byggs det inte lika mycket och man kämpar för att kunna behålla butiker, kollektivtrafik med mera, säger Cecilia.

– Vi har stora delar av servicen, arbetstillfällen och kollektivtrafikstråken som västkustbanan och E6:an med mera ute vid kusten. Många pendlar. Vi ser att människor väljer att bo i Halland men arbetar i till exempel Göteborg. Tågpendlingen är avgörande för Halland, säger Josefine.

I plan- och bygglagen står det:

Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja:
1. En ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder,
2. En från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper,
3. En långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt, och
4. En god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens.

"UTAN KLIMATANPASSNING BLIR VI MER SÅRBARA"

Länsstyrelsen arbetar med att samordna arbetet med att förhindra att klimatförändringar sker genom bland annat energieffektivisering och minskade utsläpp. Dessutom arbetar länsstyrelsen med klimatanpassning som handlar om att anpassa samhället till de klimatförändringar vi inte längre kan förhindra.

Anna Modigh,
Klimatanpassningssamordnare:

Vad gör en klimatanpassningssamordnare?
– Ansvarar för ett regeringsuppdrag som länsstyrelserna fick år 2009. Uppdraget går ut på att vi på länsstyrelsen ska samordna det regionala arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat. Arbetet innebär rådgivning, att ta fram kunskapsunderlag, att tolka information och sprida information från andra centrala myndigheter, att genomföra seminarier med mera. Från och med 2013 har vi även fått en särskild uppgift att ta fram en regional handlingsplan för klimatanpassning. Den ska vara en vägledning för det regionala och lokala arbetet.

Vad har du för bakgrund?
– Jag är planarkitekt, utbildad till fysisk planerare på Blekinge Tekniska Högskola.

Vad är det bästa med ditt jobb?
– Variationen på frågorna som uppstår. Klimatanpassning spänner över ett mycket brett område. Allt från hur hälsan påverkas till hur vi bäst bygger för att förhindra skador på grund av till exempel översvämning.

Varför behövs en klimatanpassningssamordnare?
– Ingen annan myndighet har det sammanhållande ansvaret för denna fråga. Genom ett samordnat arbete i länet kan anpassningsarbetet bli effektivt och vi kan lära av varandra i frågor som oftast är ganska komplicerade.

Vad kommer klimatförändringarna innebära för Halland?
– Stigande temperaturer, extremväder såsom skyfall och värmeböljor, ökad nederbörd, stigande havsnivå, ökad risk för översvämningar med mera. Dessa effekter leder i sin tur till en lång rad olika konskevenser för verksamheter och enskilda samt stora kostnader för samhället. Havsnivåhöjningen medför bland annat ökad erosion av stränderna, ökad översvämningsrisk i åarna samt begränsade förutsättningar för strandnära bebyggelse och infrastruktur.

Vad gör länsstyrelsen för att påverka?
– Enligt plan- och bygglagen har vi ett utpekat ansvar att förhindra att ny bebyggelse tillkommer i områden där det finns risk för att människors hälsa och säkerhet hotas på grund av till exempel översvämning, ras, skred och erosion. Vi kan även påverka genom att ta fram kunskapsunderlag för kommuner, enskilda med flera om vad klimatförändringarna innebär och hur man kan jobba förebyggande.

På vilket sätt kan man klimatanpassa samhället?
– Genom att anpassa ny bebyggelse efter vattennivåer, förändrade temperaturer och ras- och skredområden m.m. Det är bra att känna till riskerna och åtgärderna vid värmebölja för sig själv, sina anhöriga och sin verksamhet. Man bör se över sin verksamhet och ta reda på hur just den påverkas. Det kan till exempel handla om att se över arbetsrutiner, läget på lokalerna och att ta med klimatförändringar i beräkningarna vid regelbundet underhåll. Det är viktigt att arbeta förebyggande för att inte drabbas när något väl inträffar.

3 FRÅGOR TILL...

Jörgen Peters, beredskapsdirektör:
Hur påverkas krisberedskapen av klimatförändringarna?
- Det är en av de största utmaningarna framöver. Utan klimatanpassning blir vi mer sårbara. Hanterar vi inte klimatförändringarna kommer det sannolikt ge upphov till fler mer omfattande olyckor och kriser såsom naturolyckor, smittsamma sjukdomar med mera.

Vilken blir den största utmaningen som du ser det?
- Det är svårt att veta vad som är relaterat till människans påverkan på klimatet, men vi kan redan nu se stora fluktuationer i väder: att det är antingen väldigt varmt eller kallt. Stormarna blir större och kraftigare. Översvämningar drabbar oss. Allt detta påverkar ju vårt samhälle och är samhällsstörande.

Vad kan man tänka på som privatperson?
- Den enskilda har ett stort ansvar. Ta översvämningar som ett exempel. Skulle det hända något har du som fastighetsägare ett visst mått av egenansvar. Räddningstjänsten räddar i första hand liv. Det är bra att vara medveten om de förändringar som sker där man själv bor och verkar. Den andra aspekten är ju att man kan påverka sitt eget beteende så att man inte bidrar så mycket till klimatförändringarna.

Vad gör Länsstyrelsen vid en kris?

Länsstyrelsen ska:

Omgående kunna upprätta en ledningsfunktion för bland annat samordning och information.

Vara sammanhållande inom sitt geografiska område samt före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas.

Vid länsstyrelsen arbetar en grupp personer dagligen med krisberedskap. De är till exempel statsvetare, brandingenjörer och kommunikatörer. De samarbetar med bland andra polis, räddningstjänst, kommuner, regioner och privata aktörer såsom elbolag.

"EN HÅLLBAR KULTURMILJÖ - BEVARAR DÅTIDEN, BERÄTTAR OM FRAMTIDEN"

Kulturmiljön utgör en viktig resurs för framtiden och kan förmedla berättelser och kunskap om det förflutna. En hållbar utveckling förutsätter att kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas.

Kulturmiljöarbetet är på olika sätt förknippat med alla dimensioner av begreppet hållbar utveckling. Kulturmiljöer bär på olika berättelser och kunskap om det förflutna och kan också bidra till förståelse och tolerans i samtiden. Utifrån kulturmiljön kan vi få kunskaper som delvis gått förlorade som kan vara nyckeln till framtiden eller för hur vi ska bygga ett ekologiskt och miljömässigt hållbart samhälle. Ett historiskt landskap eller en stadskärna med kulturhistoriska byggnader framstår som attraktivt för besökare, turister och boende. Många arter som finns idag är beroende av ett kulturlandskap som fortsatt brukas och hävdas. Kort sagt utgör kulturmiljön på många olika sätt en viktig samhällsresurs.

Även om "nya kulturmiljöer" tillkommer är de befintliga en ändlig resurs som måste brukas med varsamhet och försiktighet. En värdefull kulturmiljö kan svårligen återskapas – en historisk stadskärna eller en förhistorisk boplats som förstörs eller förvanskas är för alltid borta. Av dessa anledningar är kulturmiljön en del av miljömålen och en viktig del i arbetet för att åstadkomma en hållbar utveckling. Kulturmiljöarbetet handlar i stor utsträckning om att identifiera just de värden och kvalitéer som kan ha stor betydelse för såväl nutid som framtid. Vissa av dessa värden och kvalitéer har också stor betydelse på ett övergripande och abstrakt plan. Vi talar egentligen om en historisk och humanistisk dimension i samhällsplaneringen vilken kulturmiljöarbetet kan främja. Arbetet går till stor del ut på att denna dimension ska få ett genomslag i planeringen och att så brett urval som möjligt av kulturmiljöer ska bevaras för framtiden.

Kulturmiljöaspekterna kommer in i 11 av de 16 miljömålen på olika sätt. Arbetet i Halland utgår för närvarande främst från målen God bebyggd miljö, Ett rikt odlingslandskap och Levande sjöar och vattendrag. Kulturmiljöarbetet inom länsstyrelsen ska främja ett hållbart samhälle där kulturmiljöer bevaras, används och utvecklas. Viktiga delar i arbetet är också att skapa delaktighet och bidra till ett inkluderande samhälle där kulturmiljön är en gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.

På länsstyrelsens kulturmiljöfunktion arbetar sedan år 2006 antikvarie Kristofer Sjöö. Han arbetar bland annat som projektledare för projektet Vårda Vattendragens Kulturarv som syftar till vård- och informationsinsatser kopplade till det vattenanknutna kulturarvet. Exempel på sådana miljöer i Halland kan vara kvarnar, sågverk, vattenkraftverk eller lämningar efter järnframställning eller flottning. Ett annat viktigt arbete är den fortsatta uppbyggnaden av kunskaps- och planeringsunderlag i länet. För närvarande pågår ett viktigt arbete inom projektet VaKul (Vattenanknuten Kulturmiljö) som sammanställer och tar fram ny kunskap om det vattenanknutna kulturarvet i länet. Därutöver arbetar länsstyrelsen sedan några år tillbaka i samarbete med kommunerna med att ta fram lokala planeringsunderlag i form av kulturmiljöprogram.

– Bra och uppdaterade planeringsunderlag är en förutsättning för att kulturmiljöer ska kunna tas till vara i planeringen och ett av de viktigaste verktygen för att miljömålen ska kunna uppfyllas vad gäller kulturmiljöaspekter, säger Kristofer.

Kallbadhuset i Varberg är en kulturhistoriskt värdefull karaktärsbyggnad av stor betydelse för Varbergs innerstad. Badhuset har återuppbyggts flera gånger, senast 1994 då utseendet i gotisk/morisk stil från 1902 återskapades.

FÄLTREPORTAGE: RYDÖBRUK

Grävmaskinerna kör från morgon till kväll i Rydöbruk. Restprodukter från den tidigare sulfitmassatillverkningen har deponerats på området och genom läckage förorenat stora mängder jord. Dessa massor och restprodukter schaktas bort från platsen. Ett projekt som kostar miljoner och som finansieras med statliga utredningsmedel.

Området vid Rydöbruk i Hylte kommun är vackert. Nissan rinner rakt igenom området och de gamla industrilokalerna i tegel står kvar. Byggnaderna har ett högt kulturhistoriskt värde och utgör riksintresse för kulturmiljövården. Men den rödaktiga färgen på marken visar en annan bild, den före detta sulfitmassatillverkningen gav en restprodukt, kisaska som innehåller höga metallhalter. De höga metallhalterna såsom arsenik, bly, kadmium, koppar, zink och järn kan vid exponering vara skadliga för hälsan.

– Det är många som utnyttjar detta vackra område för rekreation och det skulle i vissa sammanhang kunna medföra en risk för de som vistas på platsen. Främst om det rör sig om små barn som får i sig av den ytliga jorden, säger Malin Salberg från länsstyrelsen.

– Det är viktigt även för miljön att åtgärder utförs, kisaskan lakar och medför att föroreningar transporteras till grundvattnet och ut i Nissan.

Tredje största i Sverige

Sulfitfabriken i Rydöbruk var i drift från 1898 till 1944. Nu finns det inte någon ansvarig verksamhetsutövare vilket innebär att staten får stå för kostnaderna för saneringen. Länsstyrelsens roll i bidragsobjekten är att söka statliga medel från Naturvårdsverket och att medverka i projektgruppen för att säkerställa att projektet utförs på ett miljömässigt motiverat och ekonomiskt rimligt sätt.

Projektet var det tredje största i Sverige under 2013 och har en budget på 35 miljoner kronor. Hylte kommun har fått hjälp av Sveriges Geologiska undersökning (SGU) med huvudmannaskapet och de har som beställare anlitat en projektledare och upphandlat en entreprenör som utför schaktarbetet.

Jorden klassificeras

Malin Salberg och Anna-Karin Persson från länsstyrelsen är på plats i Rydöbruk tillsammans med andra aktörer för att hålla öppet hus och informera om saneringen. Malin berättar att grävmaskinerna kör till sent på kvällarna för att hinna med att slutföra saneringen innan årsskiftet. All förorenad jord klassificeras utefter föroreningsnivå och skickas till Ragnsells mottagnings-

anläggning i Vänersborg. Därefter ska de förorenade massorna ersättas med rena jordmassor.

Det är många års förarbete som omfattar utredningar och provtagningar för att ett sådant här projekt ska kunna genomföras.

– Projektet är ett resultat från inventeringen som vi har utfört i länet sedan 2001 och är ett uppdrag ifrån Naturvårdsverket. Inventeringsarbetet slutfördes under 2013 och medför att vi har en bra överblick över de mest prioriterade objekten i Halland, säger Malin.

Fler projekt på gång

– En del av de prioriterade objekten har undersökts och till och med åtgärdats. Vi har fler objekt på gång som det ska sökas åtgärdsmedel för. Bland annat är det ett stort område i Varberg där det läckt ut klorerade lösningsmedel. Det kommer bli ett projekt som är budgeterat till 91 miljoner kronor, säger Malin.

– Många av de föroreningar som vi får åtgärda idag, har skett för många år sedan.

Kunskapen har blivit mycket bättre om hur vissa ämnen ska hanteras. Reningsverken kom först i början på 70-talet. Innan dess släpptes processvatten ut utan rening i våra vattendrag. Förhoppningsvis vet vi mer idag om vilka konsekvenserna blir, men det får framtiden utvisa, säger Malin.

FÖRORENADE OMRÅDEN

Ett förorenat område är en plats där det finns ämnen i sådana halter eller mängder att de innebär en risk för människors hälsa eller miljön. Länsstyrelsen arbetar för att de områden som innebär störst risk undersöks och åtgärdas. Arbetet med förorenade områden styrs framförallt av miljöbalken och de miljökvalitetsmål som regeringen satt upp, bland annat miljömålet Giftfri miljö.

Länsstyrelsen arbetar med inventering, tillsyn samt med administration av statliga bidrag för förorenade områden. Inventeringen är i första hand ett verktyg för att välja rätt platser att arbeta vidare med. Inventeringsarbetet har pågått sedan år 2001 och har i dagsläget inneburit att länsstyrelsen har kännedom om ca 2400 misstänkt eller bekräftat förorenade områden i länet. Alla identifierade platser registreras i en databas hos länsstyrelsen. Databasen kan även användas som underlag i andra typer av ärenden som tex fastighetsöverlåtelser, tillståndsprövning, tillsyn, fysisk planering eller grävarbeten.

Inom tillsynsarbetet är länsstyrelsen inriktad på de mest prioriterade objekten i länet. Det kan både vara verksamheter som är i drift idag och objekt där verksamheten är nedlagd. Länsstyrelsen vägleder även kommunerna med deras arbete med förorenade områden.

Undersökningar och efterbehandlingar ska i första hand bekostas av verksamhetsutövaren som orsakat föroreningarna men även fastighetsägare kan ha ett ansvar. I de fall där ansvarig saknas enligt miljöbalken och där föroreningssituationen är allvarlig kan undersökningar och efterbehandlingar finansieras med statliga medel. Länsstyrelsen ansöker då om bidrag hos Naturvårdsverket.

Statens medel är dock begränsade och bara de mest prioriterade områdena i landet kan beviljas medel. Länsstyrelsen har det övergripande ansvaret för att bidraget används på bästa sätt.

LUFT & VATTEN

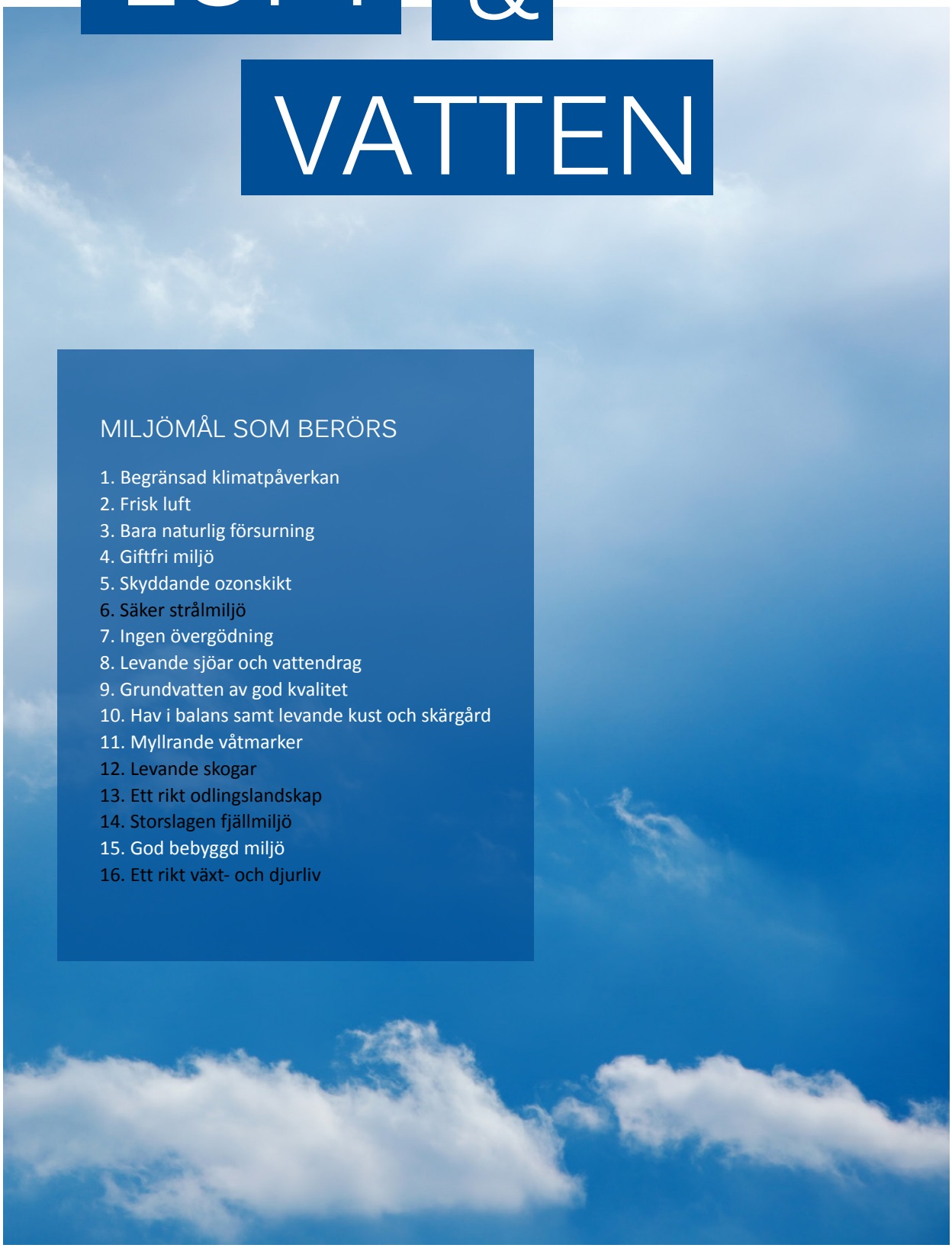

MILJÖMÅL SOM BERÖRS

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

ALLT FLER LAGAR SKYDDAR MILJÖN

Länsstyrelsen har en viktig roll i skyddet av den halländska miljön. Vi utövar tillsyn på verksamheter som påverkar miljön och prövar ärenden kring miljöfarlig verksamhet.

Att se till att lagstiftningen följs är en viktig pusselbit i miljövårdsarbetet och berör de flesta av länets miljömål. Ett exempel är övergödningen, som beror på för höga halter av kväve och fosfor i mark och vatten. Dessa näringsämnen hamnar i naturen genom olika typer av utsläpp.

Det är länsstyrelsen och kommunerna som ansvarar för att kontrollera verksamheter som klassas som miljöfarliga. Länsstyrelsen ansvarar för de större anläggningarna, till exempel pappers- och massabruk och delar av Ringhals verksamhet. Benämningen ”miljöfarlig verksamhet” kan verka förvirrande, eftersom vissa anläggningar kan innebära en vinst för miljön, som till exempel vindkraftverk. Begreppet miljöfarlig verksamhet är hämtat ur miljöbalken.

Vid länsstyrelsen finns också en Miljöprövningsdelegation, MPD, som gör juridiska prövningar. Den har två medlemmar och är fristående från den övriga verksamheten, så att den juridiska prövningen är skild från länsstyrelsen. Miljöprövningsdelegationen tar till exempel ställning till om en vindkraftspark kan byggas, eller om ett stort jordbruk får expandera,

samt ställer krav på hur verksamheten ska utformas i enlighet med lagstiftningen inom miljöområdet.

Länsstyrelsen undersöker även tidigare generationers föroreningar i mark och vatten och ser till att förorenade områden saneras.

VAD INNEBÄR MILJÖFARLIG VERKSAMHET?

Det är verksamheter som skapar utsläpp av föroreningar i vatten, luft eller mark, eller åtgärder som kan påverka miljön och människors hälsa negativt.

Hit räknas bland annat: gjuterier, pappersbruk, vindkraftverk, större jordbruk, avfallsanläggningar, avloppsreningsverk, grus- och bergtäkter, samt värmeverk och andra energianläggningar.

Anläggningarna kontrolleras av kommunernas tillsynsverksamhet eller av länsstyrelsen.

Miljöfarlig verksamhet kan kräva tillstånd eller vara anmälningspliktig. I Halland finns cirka 420 miljöfarliga verksamheter som kräver tillstånd och betydligt fler som har anmälningsplikt.

Länsstyrelsen kontrollerar vissa av dessa verksamheter och stöttar kommunerna i deras tillsynsarbete.

BYRÅKRAT MED KÄNSLA FÖR FART

Henrik Frindberg har tidigare vindsurfat men nu är det racercykeln som gäller. Han cyklar till jobbet. Möt en fartfrälst miljövårdsdirektör som hjälper till att väga ekonomiska och enskilda intressen gentemot miljöbalken.

Alla som vill starta en större industri eller utöka ett större jordbruk måste söka tillstånd. Henrik Frindberg är en av två medlemmar i Miljöprövningsdelegationen, en fristående instans vid länsstyrelsen, som prövar ärenden gentemot miljöbalken.

Det MPD lutar sig mot är lagtexter, förarbeten, kommentarer och rättsfall.

Att hålla sig uppdaterad inom miljölagstiftningen kräver engagemang. Nya direktiv kommer från EU, lagar ändras och nya prejudicerande fall kommer kontinuerligt från Mark- och miljööverdomstolen. Det är inget som avskräcker Henrik Frindberg.

Rolig utmaning

– Det är en rolig utmaning att det händer så mycket hela tiden. Det var väl inte så att jag vaknade upp en dag när jag var liten och drömde om att jobba med miljöbalken. Men på något sätt har jag alltid varit intresserad av miljön och gillat att vara ute i naturen, säger han.

Att han skulle bli en av dem som bedömer ansökningar var ingen självklarhet. Tidigare har han lett uppdragsprojekt och skrivit tillståndsansökningar på flera stora konsultföretag. Ett av de största projekten var tillståndsansökan för byggandet av tunneln genom Hallandsåsen, där han ansvarade för att söka tillståndet.

– Vi fick gå grundligt tillväga och samla all tillgänglig information om projektet. Tidigare hade inte underlagen varit tillräckligt bra. Detta gjorde att Trafikverket inte kunde driva projektet. Jag lärde mig mycket, framför allt hur viktigt det är att göra ett ordentligt förarbete, säger Henrik Frindberg.

Han ser det som en tillgång att ha arbetat på ”andra sidan”, bland annat

"Det var väl inte så att jag vaknade upp en dag när jag var liten och drömde om att jobba med miljöbalken. Men på något sätt har jag alltid varit intresserad av miljön och gillar att vara ute i naturen."

eftersom han förstår hur det är att bedriva en verksamhet och alla krav runt en verksamhet. I sin nuvarande yrkesroll har han inflytande över projekt som ibland innebär miljardinvesteringar, något han har respekt för.

Halland var pärlan

Henrik Frindberg är en inbiten västkustbo som är uppvuxen i Lysekil, men har bott i Halmstad sedan slutet av 80-talet. Sambon var från Skåne, han själv från Bohuslän. Halland var pärlan däremellan, tyckte de. Främst var det havet som lockade.

– Det gör mig glad. Jag tänker på bad och vindsurfing. Adrenalinkicken man får när vinden drar iväg och man får ett riktigt bra åk. Det är en fantastisk känsla, säger han.

Nu för tiden blir det mest cykling – även där i höga hastigheter. Varje helg ger han sig ut under ett par, tre timmar. Favoritvägen går mot Simlångsdalen utmed banvallen längs Fylleån. Normalt avverkar han fem till sex mil under en cykeltur.

– Jag startar tidigt. Ofta blir det på Hallands inland och kustvägar. I inlandet finns många vackra vägar med lite trafik.

Trots fartfaiblessen ger han ett lugnt och fokuserat intryck. Som chef är han organisatoriskt lagd, tycker han, men försöker att delegera mycket.

– Under åren har jag lärt mig att lyssna på olika parters situation. Alla har något som de vill göra och jag tror man tjänar mycket på att försöka förstå den andre. Jag hoppas att jag uppfattas som lyssnande och kunnig. Det är det viktigaste. Har jag de bitarna är jag rätt så nöjd, säger han.

Lyssnande är en egenskap som kommer väl till pass i Miljöprövningsdelegationen. Ofta handlar det om att höra olika åsikter om projekt och att väga intressen mot miljöbalkens regler. Å ena sidan finns industrierna och deras krav på lönsamhet, eller olika samhällsintressen. Å andra sidan finns det oroade grannar, rödlistade djurarter och komplicerade konsekvensbeskrivningar för miljön som ska bedömas.

Med jämna mellanrum syns stora rubriker i media om utbyggnader av industrier eller förändringar som har fått göras på grund av lokala omständigheter. Henrik Frindberg tycker dock att det är en bra balans.

– Vi är ingen "tyckande" instans. Vårt mål är att ta beslut som är väl förankrade i miljöbalken och att ställa villkor så att verksamheter bedrivs enligt gällande praxis. Sedan är det klart att enskilda sökanden eller närboende kan bli missnöjda, det har jag full förståelse för.

MILJÖPRÖVNINGS-DELEGATIONEN (MPD)

- Är en fristående delegation vid länsstyrelsen som prövar tillståndsärenden inom 9 kap miljöbalken.
- Består av två medlemmar med kompetens inom juridik och miljö- och hälsoskydd.
- Prövar omkring 60 ärende varje år. Vanliga ärenden är till exempel jordbruk som vill expandera, företag som vill bygga vindkraftverk eller verksamheter som vill ändra befintliga tillstånd.
- MPD kan avvisa, avslå eller medge tillstånd, samt ställa olika krav och villkor på hur verksamheter får bedrivas.

HENRIK FRINDBERG

Titel: Miljövårdsdirektör
Bor: Halmstad
Familj: Sambo och två barn, samt hund, katt och häst.
Intressen: Racercykling. Tidigare löpning och vindsurfing. Skönlitteratur, Pär Lagerkvist, och deckare, gärna Henning Mankell.
Bakgrund: Pluggade Miljö och hälsoskydd vid Umeå universitet. Har arbetat på tillsynsmyndighet i Halmstad och Hylte. Har de senaste 13 åren arbetat inom konsultbranschen som uppdragsledare och chef. Ledde större uppdragsprojekt på ett flertal konsultfirmor fram till år 2012.
Gör i dag: Chef för Miljövårdsenheten som sysslar med:

- Tillsyn och prövning av miljöfarlig verksamhet
- Inventering, undersökning och sanering av förorenade områden
- Vattenfrågor, till exempel markavvattning, vattenkraftverk och dammar samt skydd av vattentäkter
- Naturskydd, art- och biotopskydd, dispensärenden samt strandskydd

Är även: En av två medlemmar i den fristående Miljöprövningsdelegationen.

GREPPA NÄRINGEN - FÖR ATT MINSKA ÖVERGÖDNINGEN

3 FRÅGOR TILL...

Solveig Ahlbin Berg, Miljövårdsenheten.

Vad är Greppa Näringen och hur länge har det pågått?

– Greppa Näringen är ett projekt som drivs i samverkan mellan Jordbruksverket, Länsstyrelserna, LRF och företag inom lantbruksbranschen. Syftet är att genom rådgivning minska övergödning och klimatgasavgång från jordbruket liksom även minska användning av bekämpningsmedel. Greppa Näringen startades 2001 i Skåne, Halland och Blekinge och finns idag i 17 län.

Vad har gått bäst?

– Rådgivningen har varit framgångsrik på så sätt att man nått många lantbrukare. Forskningen har konstaterat att de minskade halter av kväve och fosfor som uppmätts i vattendrag har en koppling till rådgivningen inom Greppa Näringen. Största framgångsfaktorn för projektet är att den breda samverkan mellan myndigheter, LRF och andra företag i branschen i kombination med upprepad enskild rådgivning visat sig vara effektivt för att få till ökad medvetenhet och kunskap om miljöfrågorna hos verksamhetsutövarna.

Vilka utmaningar finns kvar?

– De utmaningar som finns kvar är att genom att använda Greppa Näringen som ett verktyg arbeta för att uppnå miljömålen. De miljömål som Greppa Näringen främst berör är ”Ingen övergödning”, ”Begränsad klimatpåverkan” och ”Giftfri miljö”.

greppa näringen

ÖVERGÖDNING

Övergödning orsakas av för höga halter av kväve och fosfor i marken eller vattnet. Dessa näringsämnen hamnar i miljön till exempel genom nedfall från luften av kväveoxider från trafik och kraftverk.

Andra källor till övergödning är ammoniak från jordbruket och fosfor i utsläpp från avloppsreningsverk och industrin. Ämnena förs i sin tur med vattendragen till sjöar och hav.

Problemen med övergödning finns framför allt i södra Sverige, men tecken finns även i fjällområdena. Växtligheten förändras successivt när kväve lagras upp i marken i skogar, ängs- och betesmarker. Arter som är anpassade till näringsfattiga miljöer trängs undan.

I havsmiljön är övergödning ett av de allvarligaste hoten. Den orsakar bland annat algblomning, som leder till att vattnet blir grumligt, tångbältena minskar och artsammansättningen förändras. I värsta fall uppstår syrebrist på bottnarna. Även många sjöar och vattendrag är kraftigt övergödda, och effekterna är i stort sett samma som i havet.

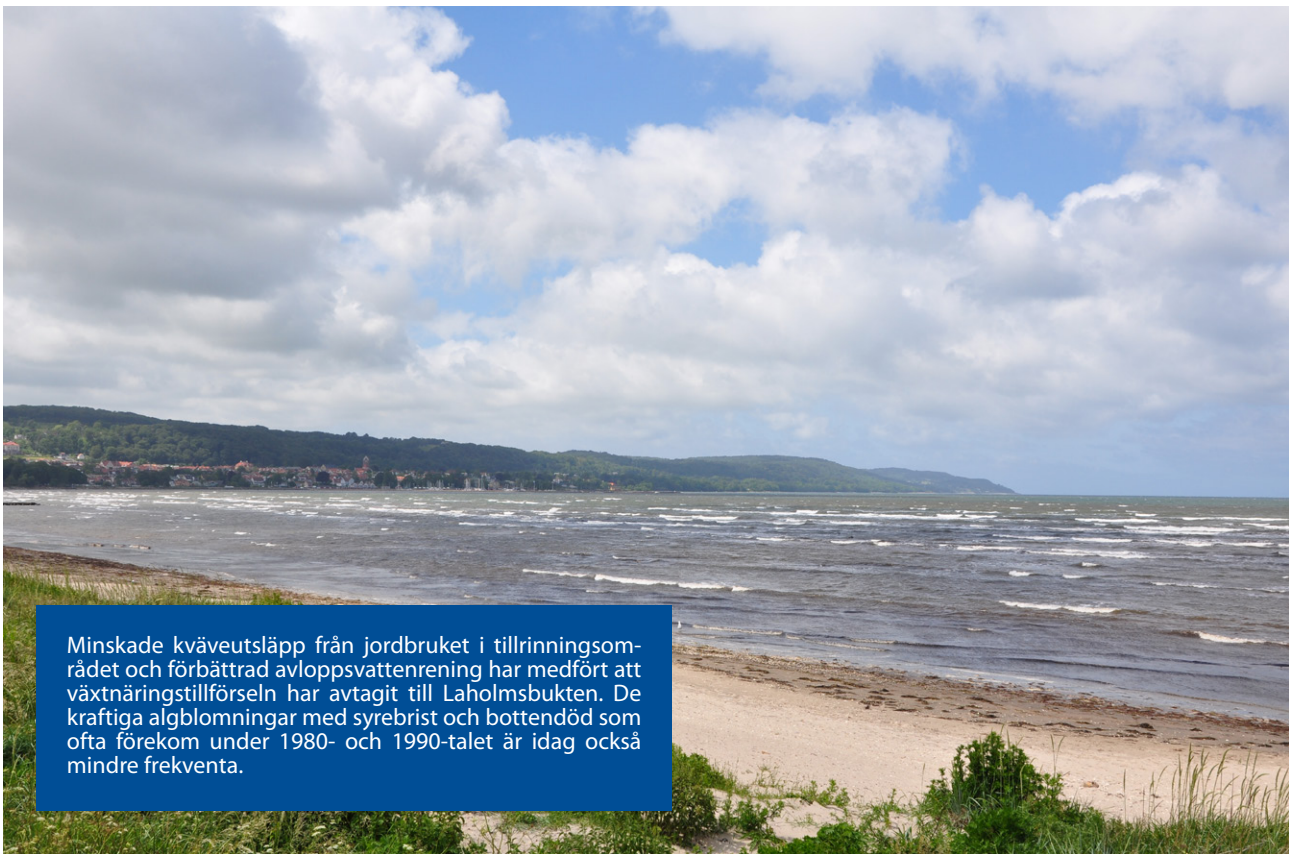

Minskade kväveutsläpp från jordbruket i tillrinningsområdet och förbättrad avloppsvattenrening har medfört att växtnäringstillförseln har avtagit till Laholmsbukten. De kraftiga algblomningar med syrebrist och bottendöd som ofta förekom under 1980- och 1990-talet är idag också mindre frekventa.

TVÅ VARV RUNT JORDEN FÖR ATT RÄDDA HALLANDS VATTENDRAG

En sorglig syn mötte Hans Schibli när han kom ut i skogen. Flera oroliga personer hade hört av sig till länsstyrelsen. Och mycket riktigt. Sjöarnas vattenytor var täckta av en svart sörja som liknade olja. Hur kunde det komma sig?

Klockan är halv nio och sommarhimlen lyser klarblå. Temperaturen klättrar redan uppåt 18 grader, men inne i skogen är det svalt och tyst. Hans Schibli står bekvämt placerad i den steniga bäckfåran och förbereder dagens första vattenprover. Han tar fram ett antal etiketterade behållare, en lång metallstång att fästa dem i, samt flera mätinstrument. Vattenståndet i Nyrebäcken är lågt. Solstrålarna som letar sig in genom lövverket dansar lekfullt över den mörka vattenytan. Det ser klart och friskt ut, vattnet. Men hur det verkligen står till får proverna visa.

Bäcken är ett populärt tillhåll för både vildlax och havsöring, laxen har kommit in i senare tid. Kanske brukade prins Bertil och prinsessan Lilian vandra förbi just här. Promenera över bron, eller ner mot stranden. Deras hus låg i alla fall precis runt knuten. Nu har de gått bort båda två och fiskarna som vandrar uppför bäcken under perioder har blivit färre.

– Vildlaxen är väldigt känslig för försurning och övergödning. Den är beroende av friskt, syrerikt vatten för att kunna försöka sig. Om pH-värdet är lågt klarar sig inte rom och yngel. Det påverkar även andra arter, flodpärlmusslan till exempel. Musslans larver lever i fiskarnas gälar under den första tiden av sitt liv. När lax och öring försvinner dör flodpärlmusslan också ut, säger Hans Schibli.

Han arbetar med miljöövervakning på länsstyrelsen och har kontrollerat vattendragen i länet sedan slutet av 80-talet. Bland annat tar han vattenprover där pH-värde, syrehalt och halten av olika ämnen som kalcium, nitrat och aluminium analyseras. I vissa vattendrag tas två prover per år, i andra varje månad. Det är ett omfattande arbete, med tanke på att länet har miltals med rinnande vatten, över tusen sjöar och dessutom grundvatten som ska kontrolleras. Dock är det inte alla som övervakas och ansvaret delas mellan länsstyrelsen, kommunerna och Naturvårdsverket.

– Men det är tillräckligt för att jag ska ha jobb året om och tillbringa mer än 70 procent av min tjänst ute i fält. Jag reser i genomsnitt runt 50 mil per vecka, så vid det här laget har jag snart åkt ett par varv runt jorden, säger Hans Schibli.

Vattenkontrollerna har pågått sedan 70-talet när man påbörjade de första kalkningsprogrammen i Sverige. Även i början av 90-talet var problemet omfattande.

– Jag minns att vi fick in tips på oljeläckage i Toftasjön strax utanför Halmstad.

Till och med brandkåren ryckte ut för att länsa. Oljeläckage ute i skogen? Det lät ju jättemärkligt. När vi gav oss ut i markerna upptäckte vi att även sjöarna i grannskapet var täckta av en kletig sörja. Därmed förstod vi att oljeutsläppet var luftburet, säger han.

Situationen berodde på att förorenade luft som innehöll stora mängder sotpartiklar kom in över Sverige med västliga vindar. Föroreningarna innehöll även svavel, ett ämne som kraftigt bidrar till försurningen i mark och vatten. Försurning kan få svåra konsekvenser och i allvarliga fall döda hela ekosystem. När vissa arter slås ut kan alger börjar föröka sig ohämmat tills de kväver allt annat liv. Försurning kan också frigöra stora mängder tungmetaller ur jorden så att vattnet blir giftigt. Det hotar inte bara djur och växter, utan även samhällets drickvattenförsörjning.

– Halland är extra känsligt eftersom vi har mycket sura bergarter, som granit och gnejs och få kalkrika bergarter. Det gör att berggrunden har dålig förmåga att neutralisera syror. Kalkning är därför väldigt viktigt för vattnet i länet och för arter som vildlaxen. 75% av all vildlax kommer från kalkade vattendragsavsnitt, säger Hans Schibli.

Ett effektivt sätt att se hur vattnet mår är att titta på vilka bottendjur som finns i sjöarna och hur mycket fisk som finns. Under slutet av sommaren genomför länsstyrelsen elfiske i ett antal utvalda vattendrag.

– Det vi gör är att stoppa ner en elektrisk stav i vattnet, så att fiskarna bedövas. Därefter fångas de upp, klassificeras och mäts. Det är en relativt skonsam metod eftersom de släpps direkt efter undersökning. Skaderisken är liten, säger Hans Schibli.

Men det är inte bara försurning som skadar lax och öring. Överfiske, parasiter och olika sjukdomar kan också hota fiskbeståndet, samtidigt som klimatförändringarna ställer till problem. Återkommande perioder av torka gör det svårare för fiskarna att vandra upp till sina lekplatser och när haven blir varmare blir de också surare. Vattenkraften har också en stor inverkan på lax och öring.

Hans Schibli packar ihop instrument och vattenprover för att bege sig bort till bilen, där han ska ta fram diverse papper för att notera pH-värde och syrehalt. De mer avancerade mätningarna kommer att göras på ett laboratorium dit alla prover skickas. Därefter bär det av till Färgeån i Hylte för nästa provtagning. Att resa runt över hela länet, sommar som vinter, har sina sidor. Men han gillar sitt jobb och har länge haft en speciell relation till vatten. Fiske har han sysslat med ända sedan han var 12 år och flyttade från Malmö ut på landet till byn Vollsjö.

– När jag var liten ville jag först och främst bli fotbollsspelare. Men jag antar att jag gör mer nytta så här, säger han.

> "När jag var liten ville jag först och främst bli fotbollsspelare. Men jag antar att jag gör mer nytta såhär."

Engagemanget för miljöfrågan väcktes när han var 15 år. En dag när han var nere vid ån upptäckte han att vattnet var fullt med döende öringar som kippade efter andan. Ett utsläpp av ensilage från en bondgård, alltså pressat foder för djur, hade gjort vattnet syrefattigt.

– Det blev ett abrupt uppvaknande i hur känsligt ekosystemet är, säger han.

Tillsammans med alla byns barn inleddes en räddningsaktion där de flyttade omkring 900 öringar till en damm, vilket fick stor uppmärksamhet i lokala medier. När vattnet åter var tjänligt flyttades fiskarna tillbaka.

Sedan dess har mycket hänt i miljöfrågan. Situationen i Halland har också blivit bättre, mycket tack vare omfattande kalkning och noggrann uppföljning. I vissa områden hade försurningen gått så långt att fiskar och andra arter aldrig har kommit tillbaka. I andra fall har man kunnat se en återhämtning. På sina turer runt om i Hallands natur har Hans Schibli börjat se spår efter djur som tidigare inte

HANS SCHIBLI

Yrke: Vatteninspektör
Utbildning: Kurser inom vattenekologi, biologi och politisk sociologi
Bor: Veinge
Intressen: Fiske, fotboll, konst och litteratur, gärna poesi

fanns i särskilt stor utsträckning i länet. Till exempel tranan har ökat enormt.

– Titta, här är spår efter en utter, säger han och pekar ner i leran.

Och mycket riktigt. Vid vattenbrynet syns små, små tassavtryck som leder nedströms.

Under tiden Hans är ute och jobbar får han ett sms från en kollega.

DJUR & VÄXTER

MILJÖMÅL SOM BERÖRS

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

BIOLOGISK MÅNGFALD

VARFÖR ÄR DET VIKTIGT?

Vad handlar det om?
Nära 2 000 arter, eller cirka 5 procent, av våra växter, djur och svampar är så hotade att de riskerar att dö ut från Sverige. För att arterna ska kunna överleva på sikt krävs att landskapet består av många olika naturtyper och ekosystem.

Varför då?
Ekosystemen utför många tjänster som är en förutsättning för människans välmående. Till exempel genom mikroorganismer som bryter ner föroreningar och avfall och återför näring till jorden, insekter som pollinerar våra grödor, havet som producerar fisk och skogarna som reglerar klimatet och lindrar effekten av naturkatastrofer. Den biologiska mångfalden är viktig för ekosystemens förmåga att klara av och vidareutvecklas efter störningar, som exempelvis klimatförändringar. Man kan se biologisk mångfald som en slags hemförsäkring. Det kallas även för ett ekosystems resiliens.

Allas ansvar
Sveriges regering har antagit ett mål om att betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster ska vara allmänt kända, integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället senast 2018.

MER MÅNGFALD - BÄTTRE EKONOMI?

Att arter dör ut är en dålig affär. Studier visar att kostnaden för att satsa på bevarandet av biologisk mångfald är låg jämfört med kostnaderna som uppstår längre fram om vi inte gör något nu.

I FN-rapporten The Millennium Ecosystem Assessment från 2005 konstaterade man att under de senaste 50 åren har vi omvandlat ekosystemen snabbare och mer genomgripande än under någon annan tidsepok i människans historia, till stor del för att möta en ökad efterfrågan på mat, vatten, timmer och bränsle. Som ett resultat försvinner arter idag 100-1000 gånger snabbare än tidigare.

I Halland precis som i övriga Sverige finns ett stort antal rödlistade arter som riskerar att dö ut. Bland de mest hotade arterna i Halland finns olika fjärilsarter, nålginst, havsmurarbi, flodpärlmussla, pigghaj, ål, sydlig kärrsnäppa och rödspov.

För att visa vad utarmningen kan orsaka har man försökt att omvandla förlusterna i pengar.

Den EU-finansierade studien The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB) bedömer att den årliga förlusten av ekosystemtjänsterna globalt sett uppgår till 500 miljarder kronor, endast på land. Om ingenting görs för att förbättra situationen kan förlusten enbart av landbaserade tjänster uppgå till sju procent av världens samlade bruttonationalprodukt år 2050, enligt studierna.

DE HOTADE ARTERNA I HALLAND

Länsstyrelsen tar fram särskilda åtgärdsprogram för hotade arter när andra insatser som reservatsbildning och miljöersättningar till jordbruket inte räcker till. ArtDatabanken och Naturvårdsverket analyserar vilka arter som är i störst behov av åtgärdsprogram. Länsstyrelsen ansvarar för samordning av genomförandet av föreslagna åtgärder.

Totalt berörs Halland av omkring 70 åtgärdsprogram. Programmen innehåller konkreta förslag på vilka åtgärder som behövs för att bevara de hotade arterna, vem som ska genomföra åtgärderna och hur detta arbete ska finansieras. Ett viktigt kriterium vid urvalet av arter som ska få åtgärdsprogram är att dessa inte klarar sig enbart med generell miljöhänsyn inom vatten-, jord- och skogsbruket eller med traditionellt områdesskydd.
Många hotade arter är kraftigt begränsade, det råder en stor brist på deras livsmiljöer och de är vanligen beroende av en skötsel som försvunnit eller kraftigt minskat i omfattning. De hotade arterna finns ofta kvar på platser med en annorlunda markanvändningshistoria än det omgivande vardagslandskapet, och påfallande ofta i områden där markanvändningen inte ändrats under lång tid.

Viktiga miljöer och strukturer som gynnar hotade arter i Halland är exempelvis öppna sandmiljöer, blomrika marker, död ved, fria vatten utan vandringshinder, våtmarker, strandängar och gamla träd.

Det är viktigt med en bred samverkan på landskapsnivå för att kunna jobba effektivt med biologisk mångfald och för att få till rätt åtgärder på rätt plats. Samverkan på landskapsnivå utgör även ett sätt för de areella näringarna att fördjupa och effektivisera sitt sektorsansvar. Den fysiska planeringen på kommunal såväl som på regional nivå har viktiga uppgifter att fylla.

Med kunskap om var hotade arter och deras livsmiljöer förekommer kan åtgärder sättas in för att landskapet ska bli funktionellt för de hotade arterna, så att spridningsmöjligheter kan upprätthållas eller skapas. Om vi lyckas med det, kan en stor del av den övriga mångfalden bevaras utan exakt kunskap om dess förekomst och ekologi.

VISSTE DU ATT?

Även ett dött träd ger liv.

Cirka 70% av Sveriges hotade insekter lever i död ved under någon del av livscykeln. Vissa mossor och lavar är helt beroende av död ved och flera fåglar och däggdjur har bohål i döda trädstammar.

TRÄDEN SOM VI VILL BEVARA

Gamla, grova och ihåliga träd utgör viktiga livsmiljöer för hotade och missgynnade arter. Var du än hittar dessa träd kan du vara säker på att de bär på en rik mångfald av liv.

– Träden är viktiga för naturen men också som kulturminnen. Upplevelsevärdet kan vara lika stort som naturvärdet, säger Lena Alness, som arbetar med åtgärdsprogram för hotade arter på länsstyrelsen.

Orsaken till att gamla träd är så värdefulla är framför allt att de erbjuder många olika levnadsmiljöer. De kan till exempel vara knotiga, ha skrovlig bark, döda vedpartier eller vara ihåliga.

Det största hotet mot våra skyddsvärda träd är igenväxning. När antalet jordbruk har minskat har de marker där djur tidigare betat börjat växa igen och då trivs inte längre jätteekar eller andra ljusälskande träd. Många träd har avverkats eller skadats när tätorter och vägar byggts ut och många almar har också dött av almsjukan.

Det är viktigt att vi skyddar våra gamla träd och jobbar för att skapa gamla träd för framtiden. Ett exempel på skydd som finns för träd är ”naturminne”. Även om trädet skulle dö eller falla till marken, består skyddet. Den döda veden kan nämligen vara värdefull för många arter som lever där. Träd i alléer och på kyrkogårdar skyddas också av särskilda bestämmelser.

– Om trädet inte är i vägen för någonting annat så finns det ingen anledning att ta undan det, säger Lena Alness.

Länsstyrelsen har inventerat värdefulla träd i Halland och samlat dem i en databas som kallas Trädportalen. Där ser man bland annat vad träden har för omkrets och hur stort behov de har av åtgärder.

Även allmänheten kan komma med tips om träd som kan vara skyddsvärda. Länsstyrelsen arbetar tillsammans med intresserade markägare med åtgärder som frihuggning av ekar, säkerhetsbeskärning, hamling och planering för framtidsträd.

SÅ KAN LANTBRUKET GYNNA

BIOLOGISK MÅNGFALD

Betesmarker och slåtterängar är några av de mest artrika biotoper vi har. För att behålla dessa marker öppna och skydda viktiga arter jobbar länsstyrelsen med information och stöd till lantbrukare som gör naturvårdande insatser.

Jordbruken blir färre och det blir alltmer brist på öppna marker. Detta är ett miljömässigt problem då många växter och djur är knutna till odlingslandskapet. Betesmarker och slåtterängar är några av våra mest artrika biotoper. Även småbiotoper som stenmurar, alléer, småvatten, odlingsrösen och åkerholmar är viktiga livsmiljöer, bidrar till variation och är spridningskorridorer för växter och djur.

– Många av de hotade arter vi har idag är knutna just till öppna marker, säger Johanna Andreasson som arbetar på länsstyrelsens landsbygdsenhet.

– Flera marker växer igen och det vill vi förhindra, säger hon.

För att stötta de jordbrukare som vill satsa på miljöåtgärder har länsstyrelsen olika typer av ekonomiska ersättningar att dela ut, så kallade miljöersättningar. Ett exempel är stödet för skötsel av betesmarker och slåtterängar. Dels finns en grundersättning som kan sökas för alla betesmarker. Dels finns ett ytterligare stöd för de som sköter värdefulla naturbetesmarker med rik flora eller fauna.

– Först åker vi ut och gör en inventering för att se vad det finns för arter i området, säger Johanna.

– Värdefulla arter kan vara till exempel kattfot, olika orkidéer, slåttergubbe och svinrot. Det kan också finnas värdefulla strukturer och kulturelement som till exempel småvatten och fornlämningar, säger Johanna.

Om en mark bedöms som extra värdefull och lantbrukaren vill gå med

i stödet, ställs också vissa motkrav. Det kan handla om att djuren inte får beta under särskilda perioder när arterna fröar av sig, eller att man inte får lov att tillskottsutfodra sina djur då det kan påverka floran negativt. Länsstyrelsen lägger upp en plan med skötselvillkor som lantbrukarna har att förhålla sig till. Det finns också personal som jobbar särskilt med rådgivning och hjälper lantbrukarna med hur de kan förbättra sina marker eller hur de ska göra för att få rätt till ett visst stöd.

– Det är mycket upp till lantbrukarna. Många är väldigt kunniga och intresserade. Det är tack vare deras engagemang som det funkar, säger Johanna.

MILJÖERSÄTTNINGAR FÖR LANTBRUKET

Sedan landsbygdsprogrammet startade har Länsstyrelsen haft i uppgift att arbeta med olika miljöersättningar för att skapa en hållbar utveckling av jordbrukslandskapet. Lantbrukare och markägare kan få ersättning för exempelvis ekologisk produktion, skötsel och restaurering av betesmarker och slåtterängar, anläggning av fågelåkrar och skötsel av kulturmiljöer. För att sprida kunskap, skapa engagemang och nyfikenhet om natur och kultur i odlingslandskapet, har länsstyrelsen erbjudit utbildning och rådgivning.

Från 2014 gäller ett nytt program och då kan det se lite annorlunda ut. Nya stöd kan tillkomma och andra kan försvinna eller förändras.

En hållbar utveckling innebär också att människor ska kunna bo och leva i hela länet. Jordbruks- och trädgårdsföretag kan få stöd för olika investeringar, exempelvis för övergång till förnybar energianvändning. Det finns även projektstöd för utbyggnad av bredband på landsbygden.

4 frågor till... **Bo Gustafsson, marinbiolog:**

Vad gör en marinbiolog på länsstyrelsen?

–Jag arbetar med marint områdesskydd och marin miljöövervakning. Kartläggning av de marinbiologiska värdena i länet är en viktig del av arbetet med områdesskydd. Inom miljöövervakningen bedriver vi provtagning längs kustvattnet som ger underlag för bland annat tillståndsbedömningar.

Hur kommer det sig att du ville börja arbeta just som marinbiolog?

– Som barn snorklade jag mycket i vattnen runt Getterön vid Varberg och vid 20-årsåldern började jag med dykning längs västkusten. Detta gav insikt om vilka spännande marina miljöer vi har, speciellt utsjöbankarna* i Kattegatt gjorde starkt intryck.

Vilka av miljömålen berör ditt arbete och på vilket sätt?

– Det är främst miljömålen Ett rikt växt- och djurliv och Hav i balans samt levande kust och skärgård. Inom Hav i balans är det bevarandet av den marina biologiska mångfalden generellt och inrättandet av marint skyddade områden specifikt.

Vilken är den största miljöutmaningen i havet?

– Situationen för många av Kattegatts fiskbestånd är allvarlig. Åtgärder har vidtagits men fler åtgärder kan komma att behövas. En annan angelägen fråga är att skonsamma fiskemetoder ska användas för att minimera påverkan på bottnarnas biologiska mångfald. Likaså skyddet av värdefulla grunda bottnar längs kusten. Glädjande är att övergödningssituationen i Kattegatt förbättrats, vilket är en positiv utveckling.

*En utsjöbank är ett grunt område som omges av djupare vatten. Bankarna fungerar som fristäder för många växt- och djurarter som inte längre trivs utmed kusten på grund av ökade störningar och föroreningar.

I HALLANDS NATURRESERVAT

FINNS MYCKET ATT UPPTÄCKA

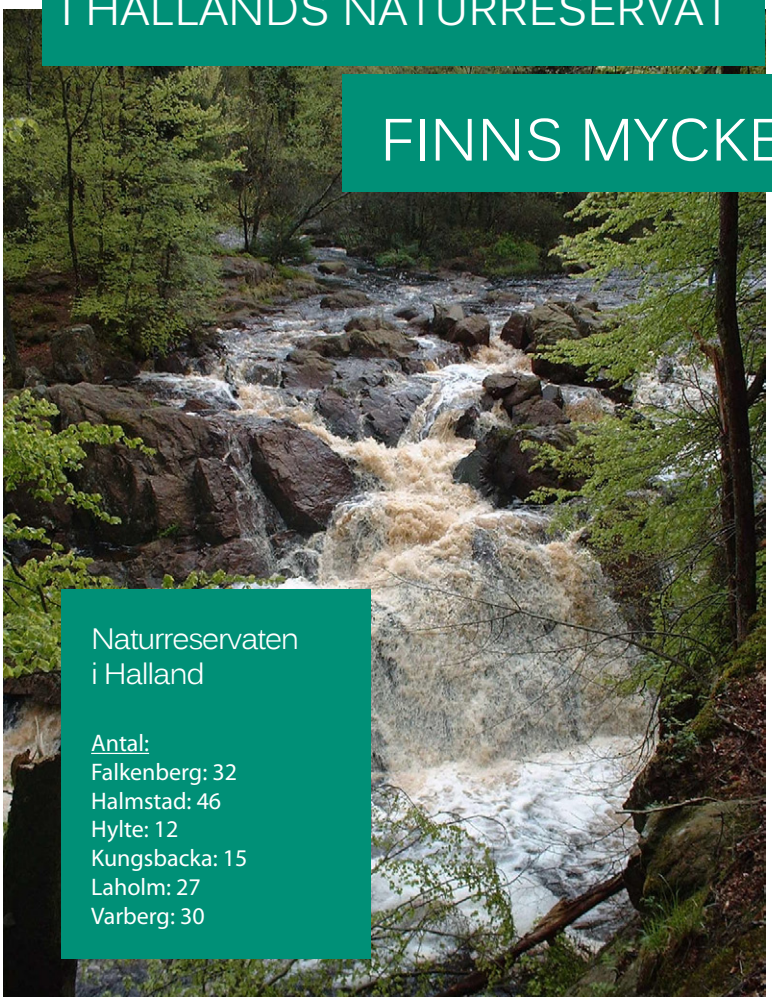

Naturreservaten i Halland

Antal:
Falkenberg: 32
Halmstad: 46
Hylte: 12
Kungsbacka: 15
Laholm: 27
Varberg: 30

Halland har över 150 naturreservat. De är skyddsvärda platser som också är en tillgång för friluftslivet då de erbjuder möjligheter att vandra eller upptäcka naturen på olika sätt.

Naturreservaten är en del av vårt natur- och kulturarv och kännetecknas av en mångfald variationsrika miljöer, till exempel gamla skogar, slåtterängar, myrar och vattendrag. Ett naturreservat har särskilda bestämmelser om skydd och skötsel. För varje naturreservat finns en skötselplan som beskriver hur området ska skötas för att naturvärdena ska bevaras och utvecklas.

Länsstyrelsen ansvarar både för nybildande och skötsel av naturreservaten. Det kan även innebära att se till att det finns parkeringsplatser, bänkar att sitta på och aktuella informationsskyltar.

Några av de senast bildade reservaten är Biskopstorp och Fegen. Andra anmärkningsvärda reservat i länet är Sandsjöbacka, Fjärås Bräcka, Näsbokrok, Yttra Berg, Haverdal, Danska Fall, Mästocka ljunghed, reservaten i Åkulla bokskogar och Getterön.

Vid Getterön och i Fjärås Bräcka finns också naturum med café och utställningar inomhus där besökarna kan få veta mer om områdets djur och natur.

Vi gör jobbet

Mikael Stenström är en av reservatsförvaltarna på Länsstyrelsen i Halland:

– Reservaten är inte bara vackra platser, de är viktiga också. Där ser vi till att arter som är unika blir bevarade, vilket är en del av länsstyrelsens miljömålsarbete, säger Mikael.

Han och de andra förvaltarna ser till att reservaten får det skydd de behöver samtidigt som de kan vara öppna för allmänheten att besöka.

– Det känns roligt att bidra till något som gynnar både natur och människor,

ÅKULLA BOKSKOGAR:

EN UNIK PLATS

Ett av våra mest tillgängliga naturreservatsområden är Åkulla bokskogar. Här finns tolv naturreservat och all service man kan önska: vandringsleder, badplatser, skidspår, caféer, restauranger och boende. Här kan den friluftsintresserade lätt spendera några timmar eller dagar.

Åkulla bokskogar är samlingsnamnet för tolv reservat inom samma område. Det anses vara ett av Sveriges främsta bokskogsområden när man ser till rikedomen av ovanliga och hotade arter.

Här finns mycket att upptäcka. Man kan till exempel vandra längs med någon av de tolv strövstigarna eller bada i någon av de tjugo sjöarna.

Det kuperade landskapet erbjuder många naturliga utsiktspunkter. Ett tips är berget Hiaklitten på Skogsbostigen. De olika lederna har olika svårighetsgrad och var och en kan välja det som passar en själv bäst.

– Friluftsliv är viktigt för folkhälsan och för att människor ska känna närhet till naturen. Det tror jag gör att vi känner oss mer intresserade av att värna om miljön och det gynnar miljömålen, säger reservatsförvaltare Mikael Stenström.

Åkulla bokskogar

Innefattar reservaten: Björkekullen, Karlsvik, Långanskogen, Mjällbjär, Nabben, Näsnabben, Skogsbo, Skärbäck, Stora Drängabjär, Toppbjär, Valaklitt, Älmebjär
Dominerande naturtyp: Ädellövskog
Kommun: Varberg, Falkenberg
Övrigt: Hela Åkulla bokskogar är av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Delar av området ingår även i Natura 2000.
Vägbeskrivning: Åkulla bokskogar nås från flera håll. Från E6 tag mot Tvååker och Dagsås. Från väg 153 alt. 154 tag mot Åkulla. Området är välskyltat. Ett antal parkeringsplatser finns inom området, t.ex. vid Bockstens mosse, Skärbäck och Hiaklitten.

LÄNSSTYRELSEN I HALLAND

Visste du detta om Länsstyrelsen i Hallands län?

Länsstyrelsen är en statlig, samordnande myndighet med ansvar för tillsyn. Det är också en servicemyndighet och en instans för överklagande. Målet är att ha god service, stor öppenhet och ett rättssäkert tänkande.

Länsstyrelsens ansvarsområden och kompetenser spänner över hela samhällsområdet. Här arbetar till exempel biologer, arkitekter, jägmästare, ingenjörer, informatörer, kulturvetare, arkeologer, socionomer, veterinärer, jurister, samhällsvetare och ekonomer.

Länsstyrelsen arbetar tillsammans med kommunerna för att skapa bra förutsättningar i samhället för länets medborgare – både privatpersoner och företagare. Alla ska på lika villkor erbjudas en livsmiljö där det är tryggt, enkelt och säkert att arbeta, bo och leva.

Länsstyrelsen arbetar för en hållbar utveckling och har bland annat tagit fram en klimatanalys för hur stigande havsnivåer kan komma att påverka vårt län.

Länsstyrelsen fördelar stöd till halländska företag på landsbygden och inom de gröna näringarna.

I Hallands län finns runt 50 byggnadsminnen. Det är byggnader som är skyddade enligt kulturminneslagen och länsstyrelsen beslutar om byggnadsminnesförklaring.

På länsstyrelsen finns alltid en tjänsteman i beredskap. Den personen har jour dygnet runt och larmas av SOS om en större olycka inträffar i länet.

Slottsgatan 2, 301 86 Halmstad
Telefon: 010-224 30 00
halland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/halland

LÄNSLEDNING
- landshövding och länsråd

ADMINISTRATIVA ENHETEN
- Ekonomiadministration
- Intern service (arkiv, vaktmästeri, reception och lokalvård)
- Personalarbete

ENHETEN FÖR NATURVÅRD OCH MILJÖÖVERVAKNING
- värnar, vårdar och visar värdefulla naturmiljöer
- bevarar den biologiska mångfalden
- ser till att mark och vatten används hållbart

LANDSBYGDSENHETEN
- arbetar för en ekologisk, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling av landsbygden
- handlägger jordbruksstöd, jobbar med landsbygdsprogram och bedriver miljöutbildning

MILJÖVÅRDSENHETEN
- utövar prövning och tillsyn i miljöbalkens tillämpningsområden
- arbetar med skydd av naturen

RÄTTS- OCH FÖRVALTNINGSENHETEN
- bevakar de juridiska aspekterna i länsstyrelsens verksamhet
- verkar för en effektiv och rättssäker handläggning

SAMHÄLLSBYGGNADSENHETEN
- arbetar med samhällsplanering, bebyggelseutveckling och kulturmiljöarbete
- samordnar klimat- och energiarbete
- arbetar med krisberedskap och skydd mot olyckor

UTVECKLINGSENHETEN
- skapar förutsättningar för god hälsa på lika villkor
- arbetar för en hållbar regional tillväxt i länet
- arbetar med integration och jämställdhet

VETERINÄRENHETEN
- arbetar med livsmedelskontroll
- verkar för ett gott djurskydd och smittskydd
- handlägger allmänna veterinära frågor

INSYNSRÅD
- säkerställer insyn och medborgarinflyande i verksamheten
- utses av regeringen för att ge råd och stöd till länsledningen

MILJÖPRÖVNINGSDELEGATIONEN
- prövar (och omprövar) ärenden om tillstånd till miljöfarlig verksamhet
- beslutar om villkor för verksamhet enligt miljöbalken

VILTFÖRVALTNINGSDELEGATIONEN
- beslutar om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen, jakt samt bidrag och ersättningar
- godkänner länets rovdjursförvaltningsplan

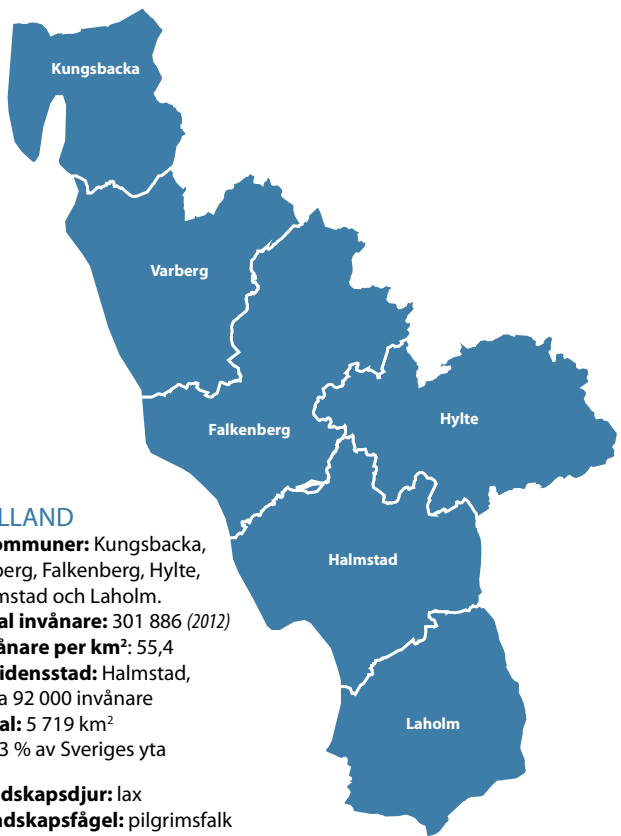

HALLAND
6 kommuner: Kungsbacka, Varberg, Falkenberg, Hylte, Halmstad och Laholm.
Antal invånare: 301 886 *(2012)*
Invånare per km²: 55,4
Residensstad: Halmstad, cirka 92 000 invånare
Areal: 5 719 km²
= 1,3 % av Sveriges yta

Landskapsdjur: lax
Landskapsfågel: pilgrimsfalk
Landskapsblomma: hårginst

www.lansstyrelsen.se/halland

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN